

לפרשת לך לך – תשע"ד

אברהם, לוט ורצח רבין

יוסי ארגמן

מאור-כשדים יוצאים אברהם ושרה למסע ממושך שמטרתו הסופית היא ארץ כנען. פרשתנו, פרשת לך לך, עוקבת אחר מסעם, אליו מצטרף גם לוט, בן אחיו של אברהם. בכניסתם הראשונה לארץ הרכוש שהיה בידי שניהם נחשב לעניין צדדי. אבל, עם שובם ממצרים (אליה ירדו בגלל הרעב בכנען) עניין הרכוש הפך מרכזי ודומיננטי. הבדל נוסף: בכניסתם הראשונה לארץ היו שניהם מחוברים והרכוש היה משותף. בכניסתם השנייה לארץ הרכוש היה מופרד וכך גם המשפחות.

לכאורה, אין טבעי מכך שהדור הצעיר מתנתק והופך עצמאי. הבעיה הייתה שהאדמה בכנען, אליה שבו, הייתה קטנה מדי להתקיימותו של הרכוש הגדול. ("ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו"). ואכן התחילו ניצנים של ריב חמולות. רועי אברהם ורועי לוט החלו להתקוטט. אברהם ראה את הנולד והציע ללוט באופן ישיר וגלוי הצעה חכמה ונדיבה: "הלא כל הארץ לפניך. היפרד נא מעליי". אם תלך שמאלה – אלך אני ימינה. אם תלך ימינה – אלך אני שמאלה. במלים אחרות: בעיני אברהם הפתרון לצפיפות וחיכוך הוא - הפרדה. החברה המערבית אימצה דגם זה באמירה המפורסמת "גדר טובה עושה שכנים טובים". זוהי ההכרה הקדומה בעיקרון ההגדרה העצמית בטריטוריה נבדלת. אבל גדר הפרדה בתוך משפחה נראית רע. היא מבטאת ניכור ואפילו נתק נפשי. לכן מספרים לנו שבעצם לא כך התגלגלו הדברים וכי אברהם בהחלט המשיך לעזור ללוט וכאשר נלקח בשבי הוא הציל אותו משוביו על ידי מבצע צבאי. המעשה הזה מסביר לנו שגדר הפרדה, שהקים לכאורה אברהם, לא ממש הפרידה ולא הופעלה באופן שלילי. רש"י מציע לנו פרשנות מעניינת ומרככת: "אם השמאל ואימינה – בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר". ההפרדה על פי רש"י היא מזערית, לא קוטבית. כלומר: תוכל לגור בכל מקום שתבחר ואני לא אנטוש אותך. אם תהייה בשמאל – תמצא אותי לימינך. אם תהייה בימין – אהיה אני בשמאלך.

לאורך ההיסטוריה היהודית חזרה ועלתה שאלת הפרדה בין אחים שלא יכלו עוד לדור יחד, ולא בגלל רכוש אלא בשל אידיאולוגיה. דעות שונות היו גורם דומיננטי למריבות. היו שבתגובה לכך הציעו הפרדת כוחות פיזית, עם גדר באמצע. למשל: עם התפשטות הרפורמה הציע הרב הירש מגרמניה לבנות קהילות נפרדות, עם גדר אטומה ביניהן. היו שביקשו לעשות כך גם במזרח אירופה ולהפריד בין הדתיים לבין משכילים והכופרים בתורה, "כמו שנפרד אברהם מלוט"

הנציב מוולוז'ין יצא בחריפות נגד הרעיון. במאמר ארוך הוא מנמק את חובת הערבות והאחריות של כלל ישראל ובין השאר כותב (שו"ת משיב דבר סימן מד). "עצה זו קשה כחרבות לגוף האומה וקיומה". הוא מסביר כי הבית חרב וגלה ישראל בגלל המחלוקת בין פרושים לצדוקים וגם בגלל שנאת חינום ושפיכות הדמים. הדבר מלמד כי בטווח הארוך גדר הפרדה בתוך המשפחה מביאה לשנאה עד מוות.

בקרב נציין 19 שנה לרצח ראש הממשלה יצחק רבין. הרצח היה תוצאה של גדר גבוהה וקשוחה שחצתה את לב החברה הישראלית. גם כיום יש קולות הקוראים להקמתה של חומה בפועל בין חלקי העם. "אבל, אם חפצי חיים אנחנו", קובע הרב לאו, "הבה ונלמד את סוד ההפרדה של אברהם, שנתן מרחב חיים לכל אחד, אבל הבטיח ללוט שתמיד יהיה לצדו."